

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(повне найменування закладу вищої освіти)

філологічний

(назва інституту/факультету)

Кафедра _____ філософії та культурології _____
(назва кафедри)

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Соціологія міграції _____

(вказати назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))

вибіркова _____

(вказати: обов'язкова)

Освітньо-професійна програма _____ **Соціальне забезпечення** _____
(назва програми)

Спеціальність 23 Соціальна робота
(вказати: код, назва)

Галузь знань 232 – соціальне забезпечення _____
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський) _____
(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий))

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська _____
(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Розробники: канд. соціол. н., доцент кафедри філософії та культурології Медіна Т. В. _____

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача (-ів)
[http://www.sociology.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[3719\]\[caf_pers_id\]=717&commands\[3719\]=item](http://www.sociology.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[3719][caf_pers_id]=717&commands[3719]=item) (посилання на сторінку кафедри з інформацією про викладача (-ів))

Контактний тел. +38 (095) 701-05-56, +38 (068) 474-57-08

E-mail: t.medina@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

Консультації

Очні консультації: середа, 14.40-16.00

Онлайн-консультації: Розклад консультації. середа, 17.30

Очні консультації: за попередньою домовленістю.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Дисципліна "Соціологія міграції" пропонує студентам систематичний аналіз явища міграції з соціологічної перспективи. У рамках курсу студенти досліджують різноманітні аспекти міграційних процесів, зокрема, причини та наслідки міграції, міграційні тенденції, механізми і соціальні наслідки адаптації мігрантів у новому соціокультурному середовищі.

Студенти ознайомляться з теоретичними підходами до вивчення міграційних процесів, включаючи класичні теорії міграції та сучасні підходи до розуміння міграційних явищ, впливом міграційних процесів на суспільство, економіку та культуру.

Крім теоретичних концепцій, курс включає практичні вправи, де студенти аналізують реальні міграційні дані, вивчають методи соціологічного дослідження в цій галузі та розробляють навички аналізу соціальних наслідків міграції для різних секторів суспільства.

Дисципліна "Соціологія міграції" спрямована на формування у студентів глибокого розуміння складних соціальних процесів, пов'язаних з міграцією, а також на розвиток аналітичних та дослідницьких навичок у цій сфері.

2. Мета навчальної дисципліни: формування уявлення про соціальну роль міграції в розвитку людського співтовариства, теоретико-методологічні основи спеціальної соціологічної теорії – соціології міграції, навчити їх користуватися методами і технікою соціологічних досліджень при вивченні міграційних процесів.

Завдання курсу:

- аналіз ролі міграції як фактору соціальних перетворень;
- визначення місця соціології в системі наукових знань про міграції;
- знайомство з системою категорій і понять спеціальної соціологічної теорії;
- розкриття методологічних підходів до соціологічного вивчення міграційних процесів, до типологізації суб'єктів міграційних процесів;
- аналіз основних тенденцій сучасних міграцій і системи заходів для оптимізації міграційної політики держави.

1.3 Компетенції, якими має оволодіти студент у процесі вивчення дисципліни

У результаті засвоєння студентами навчального матеріалу вони повинні:

Знати:

основні методологічні підходи до аналізу міграційних процесів,
класифікацію видів і типів міграції,
основні тенденції сучасних міграцій,
особливості міграційних процесів в сучасній Україні.

Вміти:

пояснити взаємозв'язок міграційних та інших соціальних процесів в суспільстві,
застосовувати отримані знання для аналізу міграційних процесів та експертизи міграційного законодавства.

1. Теоретичний зміст програми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади вивчення міграційних процесів

Тема 1.1. Соціологія міграції як галузь соціологічного знання

План

1. Предмет соціології міграції.
2. Функції та основні категорії соціології міграції.
3. Соціологія міграції та інші науки про міграційні процеси.

Тема 1.2. Класичні та сучасні теорії міграції

План

1. Класичні теорії міграції.
2. Теорія міграційних мереж.
3. Сучасні теорії міграції.

Тема 1.3. Міграційний процес як об'єкт соціологічного аналізу

План

1. Трактуювання [поняття](#) «міграція».
2. Види міграційних рухів.
3. Значення міграції: причини, [функції](#).

Змістовий модуль 2. Основні закономірності міграційних процесів

Тема 2.1. Структури міграції

План

1. Міграційна поведінка і мотивація.
2. Структури міграції.
3. Соціокультурна адаптація мігрантів.

Тема 2.2. Міграція і ринок праці

План

1. Особливості та соціальні наслідки трудової міграції.
2. Вплив трудової міграції на економіку країн-експортерів та реципієнтів робочої сили.
3. Особливості та основні характеристики трудових мігрантів в Україні.
4. Вплив трудової міграції на соціально-економічний розвиток України.

Тема 2.3. Міграція як фактор соціальних перетворень в період глобалізації

План

1. Сучасні тенденції міграційних процесів.
2. Міжнародна міграція в умовах глобалізації.
3. Вплив міграції на соціально-культурний розвиток суспільства

Тема 2.4. Соціальні наслідки міграційних процесів

План

1. Демографічні процеси та міграція: особливості взаємовпливу.
2. Економічні наслідки міграційних процесів.
3. Вплив зовнішньої трудової міграції на сім'ю та виховання дітей.

Тема 2.5. Інтелектуальна міграція в глобальних трансформаціях світу

План

1. Історія виникнення терміну та найважливіші підходи до визначення інтелектуальної міграції.

2. Причини, види, наслідки інтелектуальної міграції.
3. Особливості інтелектуальної міграції з України.

Тема 2.6. Міграційна політика

План

1. Сутність міграційної політики
2. Міжнародні документи в галузі захисту прав мігрантів.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни _Соціологія міграції_												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна			3	90	2	15		15		60		залік

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади вивчення міграційних процесів												
Тема 1.1. Соціологія міграції як галузь соціологічного знання		2	2			6		2				
Тема 1.2. Класичні та сучасні теорії міграції		2	2			10						
Тема 1.3. Міграційний процес як об'єкт соціологічного аналізу		2	2			8		2				
Разом за змістовим модулем 1		6	6			24						

Змістовий модуль 2. Основні закономірності міграційних процесів												
Тема 2.1. Структури міграції		2	2			8		2				
Тема 2.2. Міграція і ринок праці		2	2			10		2				
Тема 2.3. Соціальні наслідки міграційних процесів		2	2			6		2				
Тема 2.4. Інтелектуальна міграція в глобальних трансформаціях світу		2	2			8						
Тема 2.5. Міграційна політика		1	1			12						
Разом за змістовим модулем 2		9	9			76						
Всього		15	15					10				

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціологія міграції як самостійна галузь соціології	2
2	Соціальний феномен міграції в історії людства	2
3	Поняття та типи міграційних процесів	2
4	Міграційна мобільність та міграційний потенціал як предмет соціологічного вивчення	2
5	Трудова міграція: основні напрями соціологічного аналізу	2
6	Теоретико-методологічні засади дослідження соціальної адаптації мігрантів	2
7	Соціальні наслідки міграційних процесів. Україна в контексті світових міграційних процесів	3

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціологія міграції як галузь соціологічного знання	6
2	Класичні та сучасні теорії міграції	10
3	Міграційний процес як об'єкт соціологічного аналізу	8
4	Структури міграції	8
5	Міграція і ринок праці	10
6	Міграція як фактор соціальних перетворень в період глобалізації	8
7	Соціальні наслідки міграційних процесів	6
8	Інтелектуальна міграція в глобальних трансформаціях світу	8
9	Міграційна політика	12

6. Індивідуальні завдання (рефератів, есе, творчих завдань)

Теми рефератів:

ЗМ 1

Міграції як просторова самоорганізація населення.
Вплив світових війн на формування міграційних потоків.
Канада як імміграційна країна в Північній Америці.
Стадії міграційного процесу.

ЗМ 2

Міграційний потік, його масштаби та структура.
Напрями міграційних потоків.
Хвилі міжнародної міграції робочої сили та їх основні особливості.
Напрями міжнародних міграційних потоків. Сучасні центри притягування робочої сили.
Проблема імміграції на прикладі США.
Особливості молодіжної міграції.
Підготуйте есе на тему: “Трудові мігранти в сучасній Україні: способи адаптації”.
Проведіть соціологічне дослідження методом глибинного інтерв'ю “Трудові мігранти України в країнах Західної Європи: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення”.
Підготуйте реферативний огляд статті Прибиткової І. “Трудові мігранти у соціальній ієрархії українського суспільства: статусні позиції, цінності, життєві стратегії, стиль і спосіб життя”.
Підготуйте реферативний огляд статті Тоби М. “Психологічні особливості міжкультурної адаптації особистості до нового етнічного середовища”. Підготуйте есе на тему: «Мое бачення економічних наслідків міграційних процесів для України».
Підготуйте реферативний огляд статті Зінаїди Кривошеєвої «Специфіка української толерантності і національний характер» (Міграція і толерантність в Україні: Зб. ст./За ред. Ярослава Пилинського. - К.: Стилос, 2007. - С. 115-121.
Підготуйте реферативний огляд статті Пономаревої О.О. «Феномен українських іммігрантів в Італії з погляду теорії соціальної ідентичності» (Український соціум. – 2011. - № 4.).

7. Методи навчання

Розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, лекція, робота з книгою, складання тематичного тезуариса, метод демонстрації (використання технічних засобів) та метод ілюстрації (таблиці, зарисовки на дошці), вправи.

8. Методи контролю

Поточне опитування, складання і розв'язання тематичних кросвордів, тестування, письмові роботи, модульні контрольні, іспит.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Залік	Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	60	100
8	8	10	8	8	8	10		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
50-68	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення:

1. Опорні конспекти лекцій;
2. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни;
3. Першоджерела та хрестоматії першоджерел;
4. Підручники, методичні рекомендації до вивчення дисципліни.

13. Рекомендована література

Базова

1. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри: (Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика): Енциклопедія / Упоряд. Ю. І. Римаренко; За ред. Ю. Римаренка.— К.: Довіра, 1998. — 912 с.
2. Прибиткова І.М. Основи демографії. – К., 1997.
3. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е. Міжнародна міграція: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 312 с.
4. Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник. – К., 2006. - Лекція 12. Сучасні міграційні процеси. – С. 292-316.

Додаткова

5. Гнібіденко І. Проблеми трудової міграції в Україні та їх вирішення // Економіка України.- 2001.- № 4.- С. 19-22.
6. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. Чернівці: Рута, 2003. - 392с.
7. Драгунова Т. Просторовий аналіз міграційного процесу в м. Києві // Статистика України. — 2004. — № 1.— С. 72 - 79.
8. Збірник доповідей Першої міжнародної наукової конференції «Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті». - Львів: Сполом, 2006. - С.508.
9. Карпачова Н.І. Трудова міграція з України в контексті загальносвітових міграційних процесів // Безпека життєдіяльності. - 2007. - № 7. - С. 5-8.
10. Маліновська О.А. Міграційна політика Російської Федерації: сучасні підходи й уроки для України // Демографія та соціальна економіка. – 2007. - № 1. – С. 50-60.

11. Прибиткова І. Сучасні міграційні процеси: теоретико-методологічні аспекти дослідження // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.- 1999. - № 3. – С. 161-171.
12. Прибиткова І. Трудові мігранти у соціальній ієрархії українського суспільства: статусні позиції, цінності, життєві стратегії, стиль і спосіб життя. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - № 4.
13. Ровенчак О. А. Проблеми вивчення міграції та її зв'язку з процесами глобалізації в соціології // Український соціум.- 2005. -№ 4 (9).
14. Ровенчук О.А. Визначення та класифікації міграції: наближається до операційних понять // Політичний менеджмент. - 2006. - № 2. — С.127-139.
15. Тоба М. Психологічні особливості міжкультурної адаптації особистості до нового етнічного середовища // Соціальна психологія. — 2003. — № 1. — С. 134- 139.
16. Шелюк В. Соціальна міграція: Етапи, функції, типи // Перспективи. — 2001. — № 3 (15). — С. 45 - 50.

14. Інформаційні ресурси

1. www.ukrstat.gov.ua (Статистичні матеріали Державна служба статистики України).
1. [www/meta-ukrain.com](http://www.meta-ukrain.com) (Дані про соціологічні публікації в Україні).
2. www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology (Архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м. Київ).
3. www.sociology.kharkov.ua (Домашня сторінка харківських соціологів)
4. www.i-soc.com.ua (Домашня сторінка Інституту соціології НАН України).
5. www.journal@socnet.kiev.ua (Домашня сторінка часопису «Соціологія: теорія, методи, маркетинг»).
6. [www.sau.@ mail.kar.net](mailto:www.sau.@mail.kar.net) (Домашня сторінка Соціологічної Асоціації України).
7. [www/theori.htm](http://www.theori.htm) (Map for Sociological Theory).
9. <http://commons.com.ua> (Журнал «Спільне: журнал соціальної критики»).
10. www.sociology.org.uk (Sociology Central).

Прибиткова І. Структура міграційних потоків і пересувні ринки праці в Україні // Соціологічний моніторинг 2013